

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Покорна Л.М. Соціокультурний підхід до навчання англійської мови у вищому навчальному закладі.

Ключеві слова: комунікативна компетенція, соціокультурна компетенція, країнознавча компетенція, лінгвокраїнознавча компетенція, соціолінгвістична компетенція.

У статті аналіз особливостей формування комунікативної компетенції дозволив відокремити соціокультурну компетенцію майбутніх вчителів англійської мови в окремий компонент комунікативної компетенції та розглянути її як цілісну систему, до якої входить країнознавча компетенція, лінгвокраїнознавча компетенція та соціолінгвістична компетенція.

Покорная Л.Н. Социокультурный подход к изучению английского языка в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, социокультурная компетенция, страноведческая компетенция, лингвострановедческая компетенция, социолингвистическая компетенция.

В статье анализ особенностей формирования коммуникативной компетенции позволил выделить социокультурную компетенцию будущих учителей английского языка в отдельный компонент и рассмотреть её как целостную систему, в которую входят страноведческая компетенция, лингвострановедческая компетенция и социолингвистическая компетенция.

Pokornaya L.N. Sociocultural approach in learning English language in higher educational establishment.

Key words: communication competence, sociocultural competence, country studding competence, lingual country studding competence, sociolingual competence.

In the article the analysis of peculiarities in communication competence formation let us identify sociocultural competence of the future English teachers in a separate component of the communication competence and consider it as a whole system consisting of country studding competence, lingual country studding competence and sociolingual competence.

Питання про країнознавчий, лінгвокраїнознавчий та соціокультурний аспекти навчання іноземним мовам, про зміст комунікативної компетенції знайшло теоретичне обґрунтування у працях багатьох учених (М.А.Аріян, Є.М.Верещагін, І.А.Воробйова, Н.І.Гез, М.Б.Євтух, І.О.Зимня, Н.Б.Ішханян, В.Г.Костомаров, О.О.Леонтьєв, Є.І.Пассов, Л.Є.Петухова, В.В.Сафонова, Л.М.Смелякова, Г.Д.Томахін, В.М.Топалова, Р.Аdler, D.Brown, Вугам М., R.Lado та ін.). *Мета статті* - розкрити роль соціокультурної компетенції вчителів іноземної мови в структурі загальної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Вивчення культури в процесі навчання окремим дисциплінам робить значний внесок у виховання підростаючого покоління. Предмет "Іноземна мова" посідає в цьому ряді особливе місце. Він не лише знайомить з культурою країн, мова яких вивчається, але шляхом порівняння відтінює особливості своєї національної культури, знайомить з загальнолюдськими цінностями. Іншими словами, сприяє вихованню молоді в контексті діалогу культур. Виникає запитання, в чому ж полягає ця внутрішня необхідність? Справа в тому, що пізнання світу тієї чи іншої людської спільноти, звичайв, що знайшли своє відображення в культурі, передаються в мові та можуть стати перешкодою під час спілкування представників різних народів. Цей факт добре відомий педагогам та методистам XIX та XX ст. Іще К.Д.Ушинський писав, що найкращий і навіть єдиний спосіб проникнути в характер народу – засвоїти його мову, і чим глибше ви увійшли в мову народу, тим глибше ви увійшли в його характер. Представники так званого прямого методу були за введення відомостей про країну, мова якої вивчається, її культури в процесі викладання

мови, організацію культури, країнознавчих лекцій, що були б доповненням до занять іноземною мовою.

90-ті роки минулого століття радикально змінили соціокультурний контекст вивчення мов міжнародного спілкування в Європі, що не могло не привести до появи нових потреб у вивченні мов та культур. Думка про необхідність культурознавчої освіти засобами іноземної мови поступово починає набувати аксіоматичного звучання. Однак яку культурознавчу освіту реально може отримати студент в умовах навчального процесу в різних вищих навчальних закладах? Які можуть бути вимоги до рівня іншомовної соціокультурної компетенції? Якими можуть бути сучасні вимоги до країнознавчого наповнення навчальних програм та навчальної літератури з іноземної мови? Що слід розуміти під культурознавством країн, мова яких вивчається? Ці, та ряд інших питань стоять перед педагогами і відповіді на них не завжди можуть мати однозначний характер.

Однак якщо говорити про культурознавство як про теоретико-прикладну область в сфері мовної педагогіки, то воно набуває додатково цілий ряд соціально-педагогічних та методичних функцій. По-перше, воно вивчає загальнотеоретичні основи розвитку полікультурної мовної особистості в процесі вивчення мов, культур та цивілізацій. По-друге, воно сконцентроване на ціннісно-орієнтаційній основі змісту краєзнавчої освіти засобами одночасного вивчення мов, досліджує діапазон соціалізованого впливу іншомовного навчального спілкування на тих, хто навчається. По-третє, воно визначає принципи культурознавчої освіти засобами вивчення мов з урахуванням соціокультурного контексту вивчення іноземної мови та навчання іноземній мові. По-четверте, на нього покладається зобов'язання звернутися до проблем відбору культурознавчого матеріалу в навчальних цілях, його методичне структурування для різних освітніх контекстів і розробки технології оцінювання культурознавчого наповнення навчальної літератури. І врешті, саме в мовній педагогіці можна звернутися до проблем побудови

багаторівневої моделі культурознавчої освіти й самоосвіти, а також технологій соціокультурної освіти засобами іноземної мови [2, с.20].

Методичні дослідження в області соціокультуралістики створюють основу для розробки навчальної літератури з країнознавства країн та культурних товариств, мова яких вивчається. До того ж, хотілося б звернути увагу на той факт, що сучасне країнознавство не повинно бути країнознавчо-зімкнутим, а розкривати сутність, діалектику взаємодії загальнопланетного та культурознавчого специфічного в бутті людського суспільства та конкретних спілок. В межах соціокультурного підходу до навчання іноземній мові під міжкультурним спілкуванням розуміють функціонально обумовлену комунікативну взаємодію людей, що є носіями різних культурних товариств. Якщо мова іде про іншомовне міжкультурне спілкування, то інструментом постає мова, нерідна для усіх або для деякої частини учасників цієї міжкультурної взаємодії [1, с.80].

Соціокультурна культурознавча освіта засобами мов (мови міжнаціонального державного спілкування, рідної та іноземної) є необхідною умовою для підготовки до міжкультурного спілкування. Однак воно може бути ефективним лише в тому випадку, якщо цей вид освіти здійснюється з урахуванням таких принципів, як принцип дидактичної культуровідповідності, принцип діалогу культур, принцип домінування методично допустимих проблемних культурознавчих завдань [4, с.78].

Принцип діалогу культур та цивілізацій звертає увагу педагогів на необхідність аналізу культурознавчого, автентичного та частково автентичного матеріалу з точки зору можливостей його використання при моделюванні в аудиторії такого культурного простору, проникнення до якого будується за принципом розширювання кола культур та цивілізацій. Під час розробки методичної моделі культурознавчого збагачення іншомовної практики даний принцип потребує відповіді на запитання про те, наскільки реально створюються умови для полікультурного та білінгвістичного розвитку мовної особистості студентів, для усвідомлення учнями себе як культурно-історичних

суб'єктів, що є носіями не однієї, а цілого ряду взаємопов'язаних культур, для підготовки їх до виконання в суспільстві ролі культурного посередника в ситуаціях міжкультурного спілкування, для розвитку в них загальнопланетного мислення та етики поведінки, а також таких якостей, як соціокультурна спостережливість, готовність до спілкування в іншокультурному середовищі, мовленнєвий та соціокультурний такт. Безперечно, принцип діалогу культур та цивілізацій передбачає також, що при формуванні культурного простору в умовах іншомовного навчального спілкування використовується культурознавчий матеріал про рідну країну, що дозволяє розвивати в студентів естетику уявлень рідної культури на іноземній мові в іншомовному середовищі, а не лише на її опорі при формуванні уявлень про іншомовне культурне товариство, бо як відомо з практики міжкультурного спілкування, нам постійно доводиться не лише інтерпретувати чужу культуру, але й подавати свою власну культуру. Тому рідний світ студента не лише не повинен ігноруватися при вивченні іноземної мови, але й враховуватися під час відбору культурознавчого наповнення сучасних підручників та посібників з іноземної мови [5, с.81].

Система навчання іноземної мови є складноорганізованим соціальним об'єктом, аналіз якого супроводжується різними "зрізами" з цього об'єкту, кожний з яких є певною картиною цілого. Незалежно від того, який аспект поняття "система навчання іноземної мови" буде предметом розгляду, треба мати на увазі, що в основі функціонування цієї складної соціальної системи лежить не лише взаємодія її елементів один з одним – система навчання предмету знаходиться в найтісніших зв'язках з середовищем, в якому вона існує та розвивається [4, с.37].

Зміни в соціально-економічній та політичній сферах зумовлюють зміни вимог до системи освіти з іноземної мови, до її основних складових, до характеру відношень в ній. Соціально-економічні та політичні фактори визначають соціальне замовлення суспільства по відношенню до рівня та якості володіння його громадянами іноземною мовою.

Соціально-педагогічні фактори відображають рівень усвідомлення усіма, хто безпосередньо працює в області навчання, значущості іноземної мови як навчального предмету в загальному контексті освіти. Усе це дозволяє реалізувати соціальне замовлення суспільства в методичних концепціях навчання іноземній мові, програмах, підручниках і посібниках, що використовуються на практиці.

Наступні дві групи факторів традиційно хвилюють як теоретиків, так і практиків. Дія цих факторів відображається на всіх рівнях розгляду системи навчання. Соціально-культурні фактори в останній час стали предметом уваги методистів. Дані фактори передбачають послідовне урахування соціально-культурного контексту навчання іноземній мові в розуміння якого входять такі категорії, як спільне/відмінне культури країни, мова якої вивчається, та культури учнів; віддаленість/близькість країни, мова якої вивчається, від країни, де вивчається іноземна мова. Поряд з цим соціокультурні умови визначаються сформованими в суспільстві відношеннями до народу, що говорить іноземною мовою, його культури, а також до системи культурних та соціальних відношень, прийнятих у суспільстві [4,с.75]. Розвиток комунікативних умінь неможливий без знання мовних засобів спілкування (слова, граматичні явища тощо) та навичок володіння цими засобами при розумінні в усному та писемному мовленні.

Навчання іноземній мові як засобу міжкультурної комунікації ставить задачу інтегрувати знання, які студент отримує в процесі передачі мови й культури. Він пізнає іншу дійсність, інші соціальні приклади поведінки, соціально-мовленнєві штампи, порівнює їх з власним досвідом, отриманим у рідній культурі, вчиться розуміти представників інших соціально-культурних спільнот. Іншими словами, його картина світу, сформована в рідній мові, актуалізується й набуває проблемного характеру[3,с.18].

Соціокультурний компонент змісту освіти покликаний привчити студентів до фонових знань їх ровесників за кордоном. Джерелами для цього відбору слугують дитяча, підліткова, юнацька література, мистецтво та знання

країни, мова якої вивчається, а також досвід спілкування закордонних студентів з оточуючим світом. При цьому важливо, щоб соціокультурний компонент змісту навчання не був рекламою чужому образу, способу життя. Його призначення – розширити загальний, соціальний, культурний кругозір молоді, стимулювати їх пізнавальні та інтелектуальні процеси, навчити терпимо ставитися до особливостей поведінки представників свого соціуму та іншої культури, об'єктивно оцінювати культурні феномени, пред'явлені в різних лінгвокультурних контекстах життєдіяльності.

Одним з ключових понять, що визначають зміст комунікативної компетенції, є «комунікативне вміння» (skill), складниками якого виступають «мікрівміння» (sub-skill), «комунікативна функція» (function), та «форма вираження функції» (exponent). Спеціально відібраний інвентар функцій і форм їх вираження, що відповідає «просунутому» рівню володіння мовою за класифікацією, викладеною у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти та Українських кваліфікаційних стандартах. Однак необхідно зазначити, що володіння набором функцій та варіантами форм їх вираження само по собі, не підкріплене знаннями про етнокультурну специфіку вживання тих чи інших мовних одиниць, не може забезпечити досягнення необхідного рівня соціокультурної та прагматичної компетенції [5,с.190].

Виходячи з вище сказаного, можна констатувати, що в викладанні іноземних мов цілком виправданим, доцільним, і навіть необхідним є застосування результатів такого напрямку лінгвістичних досліджень, як крос-культурне вивчення мовленнєвих актів. Соціокультурний компонент змісту освіти в навчанні іноземних мов має величезний потенціал для включення учнів до діалогу культур, знайомства з здобутками національної культури в розвитку загальнолюдської культури. Лінгвокраїнознавчий аспект безумовно, сприяє збагаченню предметно-змістового плану мовлення, підвищенню мотивації вивчення іноземних мов, робить значний внесок у виховання, навчання й розвиток особистості засобами іноземної мови, сприяє більш усвідомленому засвоєнню іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування.

Таким чином, в основу структури соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов покладено принцип інтеграції змісту соціокультурної компетенції: знань (країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні); умінь та навичок застосовувати ці знання. А відтак, під соціокультурною компетенцією майбутнього вчителя іноземних мов розуміється інтегративна властивість особистості, що виражається в гармонії країнознавчої, лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної компетенцій, що дозволяють індивідові розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження й трансляції загальнолюдських цінностей, орієнтуватись в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не лише свого народу, але й інших націй, уміти спілкуватись іноземною мовою у сучасному світі, оперуючи культурними поняттями й реаліями різних народів.

Література

1. Грачева Н.П. Понятие лингвострановедение. Его лингвистические и лингводидактические основы// Иностранные языки в школе. 2000/ Н.П. Грачева –№3. – С. 77-80.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття) – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
3. Райхштейн А.Д. Лингвистика и страноведческий аспект в преподавании иностранного языка// Иностранные языки в школе. 1981/ А.Д. Райхштейн – №4. – С. 13-19.
4. Ashworth Clark I. Stepping stones 3. – Addison Wesley Longman LTD, 1998/ Clark I. Ashworth – 90 p.
5. Kramsch C.J. Context and culture in language teaching. – Hong Kong: Oxford University Press, 1996/ C.J. Kramsch – 295 p.

З А Я В А

Покорна Людмила Миколаївна

Херсонський державний університет

Доцент кафедри філології

Кандидат філологічних наук

Доцент кафедри іноземних мов

73003, м.Херсон, вул.Гагарина, 34, кв.12

Мобільний телефон 0661023779

Інноваційний підхід у становленні творчої особистості в умовах компетентнісної освіти

ХД УДПТЗ "Укрпошта"
73003, м.Херсон, пр-т Чекаєва, 41
ВПС 3
ПН 215000426655

00001 КУРІСОВА		01
NO777		#
ЕЛЕК. ПЕРЕК		#
Кодв:50200 КомвнА РІГ		#
КОМ:СОБОЛЬ		#
ПЛАТА:11,00		#
СУМА ПЕРЕК:		#
	300,00	Б
ПЛАТА ПЕРЕК:		#
	11,00	Б

СУМА	311,00	

ПДВ Б	0,00	0,00
СУМА ПДВТРИ		0,00

ГОТІВКА		315,00
РЕШТА		4,00
2 АРТИКУЛІВ		
0052044 0047637	28-09-2015 14:27:28	
31 4700032040	04 3000091621	
ОІСКАЛЬНИЙ ЧЕК		
Екселіо		